

Een kind willen? Verlangen naar een gezin. Kliniek van de afstamming.

Pipol 10 – Brussel, 3 & 4 juli 2021

Reeds in 1938 stelt Lacan voor om het menselijke gezin als een instelling op te vatten (1). De verwoede pogingen om het te herleiden tot een biologisch gegeven, zijn een gevolg van een hopeloze zaak, namelijk de natuurlijke orde van het reële te behouden. En dit meer in het bijzonder wat betreft de vragen rond voortplanting en seksualiteit. De illusie van een zogenaamd natuurlijk gezin is aan diggelen gevallen sinds de wetenschap zich gemoeid heeft met de natuur. Het reële is ontsnapt en heeft een grote wanorde veroorzaakt in de traditionele structuren van de menselijke ervaring. Op basis van deze groeiende impasses riep Jacques-Alain Miller in 2012 op tot een actualisering van onze analytische praktijk.(2)

De technologische interventies op het levende hebben op die manier "steeds talrijker en meer verrassende ontwrichtingen op het gebied van de voortplanting, het geslacht en de verwantschap"(3) teweeggebracht. Hierdoor worden we tegenover "een fragmentering van de biogenetische substantie van de verwantschap geplaatst".(4) Een kind willen wordt gereduceerd tot de eis een product op de markt te verkrijgen dat beschikbaar wordt gesteld dankzij de wetenschap. De pre-implantatiediagnostiek heeft de deur geopend voor een ongezien demografisch onevenwicht, gaande van de keuze van het geslacht tot de vreselijkste verleidingen van de eugenetica. De handel in de voortplanting heeft een regelgeving nodig. De grote culturele verscheidenheid van de verwantschapsbanden die de antropologie in kaart brengt, wordt vervangen door de diversiteit van "wetten die de gegevens van de natuur – die specifiek zijn voor de verwantschapsrelaties- vastleggen".(5) Als psychoanalytici kunnen we dit reële buiten de natuur niet negeren omdat "de weigering om dit gegeven in het symbolische te onthalen, het in het reële doet terugkeren en dit op een veel bedreigender manier".(6)

Het verlangen naar een kind is voor de vrouw een fallische compensatie voor datgene dat ze niet van haar vader kon krijgen, zo stelt Freud. De symbolische gelijkstelling kind-fallus installeert op deze manier de nakomeling als een substituut voor het verloren object van verlangen.

Een kind dat het tekort van de ouder waarin het verlangen zich uitdrukt niet verzadigt, is de casus die het meest toegankelijk is voor onze interventies, zoals Dr. Lacan aangaf in zijn *Note*.(7) Maar het instappen in de geassisteerde procreatie onthult altijd meer dan wat de natuur discreet

verhult: "de valse evidentie van de natuurlijke band en het universele verlangen naar een kind".(8) Wat de lacaniaanse psychoanalyse onthult is dat het verlangen een heel particulier willen genieten aankleedt, in dit geval een genieten van het kind. Zelfs al blijven de oude discours volharden dat men niet mag raken aan de voortplanting, aan de seksualiteit of aan het gezin uit naam van een 'god-de-vader', dan nog zullen deze pogingen om op deze manier de genieting te beteugelen niet kunnen voorkomen dat het verlangen dat aan het werk is in onuitgegeven vormen van allianties opnieuw wordt geconfigureerd. Echter "net zoals de psychoanalyse niet het instrument kan zijn van een sociaal conservatisme, kan zij evenmin alle aberraties van het verlangen onderschrijven".(9) De psychoanalyticus ondersteunt de noodzaak van een geïncarneerd verlangen dat zich onthult in de geparticulariseerde zorgen van het ouderschap (*parentage*) – een begrip dat meer gepast is voor ons tijdperk dan dit van moederschap (*maternage*) (10). Het betreft hier een geïncarneerd verlangen dat verknoopt is met een humane opvoeding die een rem plaatst op de genieting.(11) Deze opvoeding wordt vandaag door de notie gezin veeleer dan door een god-de-vader geïncarneerd. Het is een gezin als residu, samentrekking van alle gezinsvormen die door de eeuwen heen zijn uitgevonden en die "het onherleidbare van een transmissie in de verf zetten (...) en een relatie impliceren tot een verlangen dat niet anoniem is".(12) Reeds bijna een eeuw geleden wees Lacan erop dat dit kerngezin niet bepaald wordt door verwantschapsvormen maar wel door allianties.(13) We moeten deze nieuwe vormen van allianties verkennen om het onmogelijke dat in elke casus de symptomatische sokkel ervan vormt, op te sporen. Eveneens moeten we de wijze exploreren waarop de namen van de vader en van de moeder vandaag herschreven zijn in de wereld van de eindeloze contracten.(14) Eric Laurent wees er op zijn beurt op dat "In het licht van deze zeer snelle herschrijving van het gebruik van namen, de psychoanalyse en haar discours over de vader en de moeder op verschillende punten worden geconvoceerd".(15) De verwantschap, gedefinieerd als een juridisch systeem dat gebroken heeft met elke historische traditie, wordt aldus in een duizelingwekkend relativisme betrokken. Deze groeiende toevlucht tot de erkenning door de wet, daar waar de symbolische erkenning ontbreekt, leidt ons naar een wereld van normen die losgekoppeld is van een geïncarneerde verlangende operator. Wat in de eerste plaats onze aandacht zal vragen, is het gebruik van de namen van de verwantschap (*parenté*), die eigen zijn aan elkeen om zich als geseksueerd wezen te construeren. Het neologisme 'ouderschap' (*parentalité*) getuigt van deze mutatie, "een unieke betekenaar die deze van vader en moeder vervangt, en die behoort tot het tijdperk van de losgekoppelde en versnipperde enen".(16)

Een kind hebben, biedt aan de ouder "het object van zijn eigen bestaan dat in het reële verschijnt"(17) dat het behoud van een permanente conversatie noodzakelijk maakt. Deze conversatie moet de toename van operatoren verzekeren die mogelijk een verlangen kunnen incarneren dat

een rem plaatst op de genieting.

Het vraagteken in onze titel bevraagt het 'willen' dat in het spel is in de procreatie. De nadruk die gelegd wordt op het verlangen naar het gezin toont aan dat men een kind nooit alleen maakt. Zijn komst schrijft zich noodzakelijkerwijze in, in een praktijk van detail (*lalangue*) die het kind ontmoet. Van zodra het ondergedompeld wordt in de taal zal het spreekwezen retroactief zijn plaats in de afstamming bevragen.

Of het kind nu voortkomt uit een gift van eicellen, een cryoconservering van voortplantingscellen, zygoten of embryo's, eventueel voor een geslachtsverandering, een draagmoederschap, een donatie van een baarmoeder, een predictieve selectie van embryo's of een simpele seksuele relatie, het levende wezen dat eruit voortkomt zal altijd de afdruk dragen van het teken dat hem geboren zag worden als sprekend lichaam, raadsel van zijn komst op de wereld, mysterie van de vereniging van het woord en het lichaam,(18) " gat in het reële dat geen enkele biotechnologische techniek kan vullen".(19) Het is dit mysterie dat Pipol 10 wil ontrafelen. Alleen het woord van de analysant zal een *aggiornamento* van de familiecomplexen in de XXI^{ste} eeuw mogelijk maken.

Dominique Holvoet

(Vertaling Joost Demuynck)

1. Lacan J., « Les Complexes familiaux », *Autres Ecrits*, Paris, Seuil, 2001, p. 24.
2. Miller J-A, « Le réel au XXIe siècle, présentation du thème du IXe Congrès de l'AMP », *La Cause du désir*, 82, 2012, p. 90.
3. Ansermet F, *Prédire l'enfant*, Paris, PUF, 2019, p. 10.
4. Palomera V, « Comment le droit reconfigure les paternités », *Mental*, 18, 2006, p. 125
5. Palomera V, « Comment le droit reconfigure les paternités », *Mental*, 18, 2006, p. 126.
6. Miller J-A, Audition de M. Jacques-Alain Miller au Sénat concernant l'ouverture du mariage aux couples de personnes du même sexe, présidée par Jean-Pierre Sueur, 12 mars 2013. Disponible sur <http://www.senat.fr/rap/l12-437-2/l12-437-238.html>
7. Lacan J., « Note sur l'enfant », *Autres Ecrits*, Paris, Seuil, 2001, p.373.
8. Laurent D., « Le désir d'enfant à l'heure de la science : incidences cliniques », *Letterina*, Bulletin de l'ACF Normandie, 63, juin 2014, p. 28.
9. Laurent D., *op. cit.*
1. *Maternage* heeft ook de betekenis van bemoedering, betutteling (nvdr.)
11. Lacan J., « Allocution sur les psychoses de l'enfant », *Autres Ecrits*, Paris, Seuil, 2001, p. 364.
12. Lacan J, « Note sur l'enfant », *op.cit.*
13. Laurent E., « Le Nom-du-Père entre réalisme et nominalisme », *La Cause freudienne*, 60, Paris, Navarin éditeur, 2005, p. 138.
14. Miller J-A, Milner J-C, « Voulez-vous être évalué ? », Paris, Grasset, 2004.
15. Laurent E., *op. cit.*, p. 132.
16. Brousse M.H., « Un néologisme d'actualité : la parentalité », *La Cause freudienne*, 60, Paris, Navarin éditeur, 2005, p. 123.
17. Lacan J, « Note sur l'enfant », *op.cit.*
18. Miller J-A, « L'inconscient et le corps parlant », *La Cause du désir*, 88, 10/2014, pp. 109
19. Miller J-A, « L'avenir de Mycoplasma laboratorium », *Lettre Mensuelle*, 04/2008, n°267. - p. 11-15